

שרת ומדיניות העלייה הציונית

ד"ר אביה חלמיש - האוניברסיטה הפתוחה:

אני הולכת אתכם אחרה. אנחנו כבר היינו בשנות החמישים ובשנות הארבעים, אנחנו הולכים לאחר. אני מבקשת לדבר על שרת ומדיניות העלייה הציונית בשנות השלישיות. אני התגדרתי בשנות השלישיות שלוש מסלוש סיבות עיקריות. ראשית, זאת התקופה שבה שרת השפיע או הטייע את חותמו על מדיניות העלייה יותר מאשר בכל תקופה אחרת. דבר שני, מאז פרוץ מלחמת העולם השנייה, ואם יורשה לי להגיד, כבר בעצם מאז שלהי שנות השלישיות, אי אפשר לדבר על מדיניות העלייה הציונית אם אנחנו מדברים על מדיניות בעל בחירה בין אפשרויות. זאת הסיבה השנייה. מה שקרה לאחר מלחמת העולם השנייה ולאחר הקמת המדינה זה כבר סיפור נוסף.

אבל סיבה נוספת שקרה בין יום העיון הקודם שהייתה בחיפה לבין יום העיון הזה - לא מזמן, פוליטיקאי רס-דרג השמיע השגות על אופן ניהול מדיניות העלייה הציונית בתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה, ובנחרצות,

שמורה למי שאינו יודע את התקופה על בוריה ועל המורכבות שלה, ותוך עקיפת הכלל שבהיסטוריה אין "אילו" ו"אם", פסק שם בראש התנועה הציונית בתקופה ההיא עומד ז'בוטנסקי, מי יודע, אולי אפשר היה להציג יותר יהודים. אז נכוון שאל לנו לאפשר לפוליטיקאים להכתב לנו את סדר היום המחקרי ואת השיח האקדמי, אבל ביום העיון הנוכחי, כפי שאני מבינה את המטרות שלו, נראה לי שהובאה علينا לעמוד בפרק מול תסומנות שאני מכנה אותה הדור שלא זו בלבד שלא ידע את יוסף, הוא גם עושה את הבורות קרדוט לחפור בו. ואני כרגע משאירה פתוח, בחזקת הנחה מן הספק אם אני מיחסת את הבורות לציבור או שהטופעה גורפת יותר. גיורגי אורוול כתב ב-1984,שמי ששלט בעבר שלט בעתיד. יכול להיות שבזה אנחנו מסכימים, אבל חלילה לנו, מי ששלט בהווה שלט בעבר. זה החלק השני של האמרה. אז במצב שבו העבר שניי בחלוקת שניי בחלוקת יותר מאשר ההווה והעתיד גם יחד, נראה לי שאנו צריכים לדון בו בהעמלה, ולכן, בהתחשב במסגרת אילוצי הזמן, החלטתי להתגדר בפרק זמן קצר יותר, אבל קצר להעמק בו יותר.

ובכן, משה שרת, אז שרתו, החל למלא את תפקידו כראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית בקי"ץ 1933. באותו זמן, העלייה החמישית הייתה כבר בשיאה או בעיצומה. סליה, לא בשיאו עדין. העלייה עמדה בראש סדר היום הציוני והיישובי. והשלה הזו, ועכשו אני רוצה להשתמש במינוח האוניברסלי שלה, ההגירה היהודית לארץ ישראל עמדה או מילאה תפקיד מרכזי במסכת היחסים בין צלעות המשולש הארץ-ישראל. שרת הייתה האישיות מספר אחת בניהול מדיניות העלייה הציונית בשנות השלישיות. וכך הדיוון בו גם מחייב וגם מאפשר התייחסות למדיניות העלייה הציונית בכלל, בכל הרמות האפשריות - העיצוב, הביצוע וההשלכות, ובכל החזיותות, היו שלוש, שתיים

חיצונית, מול הממשלה ומול הערבית. והשלישית פנימית. ואני אסקור אותן בסדר זהה, שהוא למרבה הפליאה אולי גם הסדר של מן הקל אל הכבד, מהבריטית, הערבית, פנימית.

אני מתחילה בחזיות הבריטית, כדי להציג שהבריטים הם-הם שקבעו את כללי המשחק בנושא ההגירה לארץ ישראל בתקופת המנדט, ולהם הייתה שמורה תמיד מלאה האחורה. מדיניות ההגירה המנדטורית ולא מדיניות העלייה הציונית, היא שקבעה את מימי העלייה ובמידה רבה גם את הרכבה, במידה רבה מאד. בסוגרים, לא לציטוט, ספק אם אפילו זיבוטינסקי היה יכול לשנות את עובדות היסוד האלה.

שני קווים עוביים כחוט שני בפעילותו של שרת בענייני העלייה מול הבריטים. הקו הראשון, והוא הנחה את המדיניות הציונית בכלל, הוא הקואופרציה, שיתוף פעולה עם הממשלה בלונדון ובירושלים. בנושא העלייה שרת, כקודמו, ארלווזרוב, הקפיד על כך שהבקשות למכסה של העלייה העובדת, השבילים, שהSOCNOOT היהודית הגישה לממשלה מדי חצי שנה, יהיו מבוססות על נתוניים מדויקים. הוא התנגד להעלאת דרישות מוגזמות אך ורק לצורך מיקוח. וגם כאשר היה ברור שהממשלה עצמה לא מתחשבת בנתוניים שהSOCNOOT היהודית מגישה לה. המשירה על הקואופרציה גם הכתיבה תגובה זהירה, כאשר השבילים היו קטנים מדי, ושרת התנגד לגירוש הציבור להפגנות, ובמיוחד הוא הזהיר מפני החרמה הפגנית של מכסות העלייה, כאשר הן היו מצומקות, כי הוא חש שהממשלה בעצם תשבור את כל כללי המשחק ותוציא מידיו הסוכנות היהודית גם את מעט הסמכויות שהיו לה בענייני העלייה.

הקו המנחה השני בניהול מדיניות העלייה הציונית בನיצוחו של שרת היה הסדרת העלייה על פי עקרון יכולת הקליטה הכלכלית. את העקרון עצמו קבעו הבריטים, אבל הסוכנות היהודית הסכימה לו. המחלוקת היו בעניינים של פרשנות וביצוע, אני לא אדונ בכך הפעם, אבל לא על עצם העקרון. כי שרת, כמו רוב עמיתיו, הבין שמנקודת הראות הציונית, יכולת הקליטה הכלכלית היא אמת במידה הטובה ביותר להסדרת העלייה, ועד ראשית 1936 הם גם האמינו שהעלייה על פי יכולת הקליטה הכלכלית תביא ליצירת רוב יהודי בארץ-ישראל, כאן משחק מלאים, שהרוב בתוכו יbia לRibonot. עד ראשית 36' החולפות האחירות מה זה היו: עלייה חופשית או ניהול מדיניות העלייה על פי שיקולים מדיניים היו פחות טובות לציונות, ובוודאי פחות רצוית להסתדרות הציונית כארגון וולנטרי ונטול סמכויות Ribonot. נדמה לי שאני רואה את דבר משה ליסק. הוא כתב על כך באופן נרחב לגבי ראשית תקופת המנדט.

אבל, בראשית 1936, עוד לפני שפרץ המרד הערבי, העלייה הצטמכת מסיבות כלכליות, וחלום הרוב המיויחל הלא והתפרק. אבל בכל זאת, גם לאחר מכן, הנהגה הציונית לא נטה את עקרון יכולת הקליטה הכלכלית, והיא נרכחה להגן עליו בעדויות בפני ועדת פיל. שרת - כבר השתמשו היום במלה זו הרבה פעמים - הוא היה אדריכל ההופעה הציונית בענייני עלייה בפני הוועדה, והוא גם שימש השופר הראשי של הציונות בעניין זהה. מבין הטיעונים רבים ומהפורטים והמנומקיים שהוא העלה בפני הוועדה אני מוצח להזכיר רק אחד. הוא טען שהעלייה על-פי יכולת הקליטה הכלכלית אינה פוגעת בעربים. אדרבא, היא אפילו משפרת את מצבם הכלכלי. ולא זו בלבד שהיהודים אינם גוזלים עבודה מן העربים, הם אפילו יוצרים באופן ישיר ועקיף מקומות עבודה בשביבם. עובדה היא, אמר שרת, ששוק העבודה נכנסים פועלים ערבים

מחוץ לארץ ישראל, הלא הם ה"חורנים" הידועים לנו. כלומר, עלייה שאינה ממצה את מלאו יכולת הקליטה הכלכלית של המשק היהודי מסבה ליهودים נזק דמוגרפי כפול. לא די בכך שהוא מונעת כניסה יהודים, היא גם גורמת להגירת ערבים נוספים לתחומייה. הדמוגרפיה, כמובן לנו, זה היה תמצית המרום הציוני באותו זמן, וכי יכול מכך להיות שעד עצם היום הזה.

הציונים הגנו בנכחות על עקרון יכולת הקליטה הכלכלית על אף ולאmittתו של דבר, דווקא משום שהוא ברור להם ולערבים ולבריטים שבפני ועדת פיל ניצבה שאלה פוליטית ולא כלכלית. שרת היטיב לנתח את זה, וכדרכו, גם לנתח את זה. ואגב כך הוא טבע את אחד ממטבעות הלשון החשובות ביותר. אנחנו יודעים שהוא אכן אמן מטבעות הלשון, החידושים בעברית וכן חלה. במקרה שלנו, מדובר על כך שהוא אמר בעניין הקשר בין יכולת הקליטה הכלכלית והעלייה, שיכולת הקליטה הכלכלית היא היהודים העולים מביאים אותה בעצם מזודות שלהם. היא לא קיימת בארץ ישראל, הם מביאים אותה אתם.

אבל, כפי שאמרתי, ב-1936 כבר היה ברור שהעלייה לא תביא לרוב היהודי בטוח זמן נראה לעין. זאת לדעתי אחת הסיבות לכך שרת וחבריו קיבלו את עקרון החלוקה, לא את המפה המסוימת, אבל את עקרון החלוקה שהועלה על-ידי ועדת פיל, וכך יש להוסיף. כמובן שמדינה יהודית ولو רק חלק מן הארץ תאפשר כבר בטוח הקצר לנחל מדיניות עלייה ציונית בלי תכתיבים בריטיים, וד"ר פרוינדליך כבר התייחס להרהורי החרטה שבאו לאחר מכן.

אני עוברת לחזית מול הערבים. כשם שהגירת היהודים הטרידה את הערבים יותר מכל נושא אחר של סדר היום הארץ ישראלי, ככה היה העניין הזה בעיני הציונים, עניין סובסטנטיבי, מהותי ויסודי, שאיננו מהו נושא לפשרות ולוויותורים כדי להשיג מטרות אחרות. הנהגה הציונית לא הסכימה שהעליה תופסק או אפילו תצומצם באמצעות השקתה הרוחות בתקופה של מתח בייחוני, או כדי ליצור אווירה נינוחה בעת פעילותן של עדות קירה. העמדה הזאת עמדה לבחן בתקופת השביטה הכללית והשלב הראשון של המרד היהודי, כאשר עלה הרעיון שכדי ליצור אווירה טובה לניהול משא ומתן בין הצדדים, הנהגה הציונית מסכים להפסיק לזמן מה את העלייה העובדת. על הקטגוריות האחרות לא הייתה לה שליטה מילא. ובתמורה לכך, הערבים יפסיקו את השביטה הכללית. הרעיון הזה עלה בשיחות בין קבוצת החמשה לבין חוקים ערביים, ואת התגובה השלילית החד-משמעות לרעיון הזה, המשיע שרת באזניו של השותף היהודי למגעים הללו, זה מוסא עלי. אני מצטט את הדברים כאן במלואם כדי להציג את האופן הפונדמנטלי של סוגיות העלייה בעיני שרת, הימי אומרת, כמעט ברמה של עיקר אמונה דתית. וכך להציג את כשרונו לתפוס את השור בקרניו בניסוח בהיר וקצר, וגם כדי להאיר את העבודה, שכבר ציינו אותה, בקיאותו בעולם המושגים של השכנים.

הוא אומר כך: "על זה", על הפסקת העלייה, "אין מה לדבר. תאר לעצמך", הוא אומר לעלי, "שנוכחות כי התפילה במסגד עומר", וכן התיקון שלי, כי הפלת הסלע, אבן המסגד. הוא נראה התכוון לתפילות שעושים במסגד אל אקצא, אבל לגופו של עניין, נוכחות כי התפילה על הר הבית, לעניינו, "ביום ו' הן מקור המהומות בארץ, ונניח שהיינו בהם אליהם ואומרים, הן אינכם רוצחים באלים, סגרו לחודש ימים את המסגד למען

הפסיקת מהומות. המפתחות נשארים בידיכם. אין לכם ממה לפחות. הייתם מסכימים?" עונה לו עלי: "לא". "ומדוע לא הייתם מסכימים, אמרתי. הרי לא רק מטעמים דתיים, אלא משום שתראו בכך יותר סמלי על זכותכם. הוא הדין ביחס להפסקת העלייה. אתה אומר העלייה גורמת למהומות. למען השלום, הפסיקו באופן זמני, והשדים נשאר בידיכם גם להבא, אין לכם ממה לפחות. על זה אנו מшибים, העלייה היא זכותנו היסודית ואתם תוקפים אותה. הפסקת העלייה תסמל את כניעתנו, ושותם יהודי לא יוכל להסכים לכך". אם תרצו, בקפיצה מהירה לעתיד, כאן אנחנו יכולים לראות גם את השורשים של חוק השבות, שאומר בניסוח פשוט וקצר – כל יהודי זכאי לעלות ארצה.

אני מקווה שהדיון, קצר ככל שהיה בעמדות של שרת ושל הציונות בענייני העלייה, בחזיות החיצונית, שכנע אתכם שהן היו נחרצות ברמה העקרונית והכחרתית, עם זאת, מציאותיות ברמה המעשית. הדברים היו הרבה יותר מרכיבים בחזית הפנימית, וניהול מדיניות העלייה היה כרוך עם התמודדות עם אינספור בעיות קטנות וגדלות והיה על שרת להתמודד לא רק עם מספרים ועקרונות, אלא גם עם בעיות אנושיות הומניטריות עד לרמת הפרט. עליית קרוביים, נשים וכן הלאה, שאני פשוט אדג על כך, בגלל המחווגים שמתקדמים. אני גם אדג הפעם על הסיפור המרתתק, על הדיון שהתנהל בהנהלה הציונית בנושא של עלייה יהודים מחבש, עליית הפלאשים, הנושא שעלה לדיוון ב-1934. אני רק אומר בקצרה, זה באמת מושך לדzon בכך. אני רק רוצה להזכיר כאן איזשהו ציטוט חשוב שאמר שרת בעניין האם יש להעלות את היהודים הללו, ואני לא מדובר על עליית הצלחה, אלא על עלייה מתוך טעם לאותמים. כאשר אמר ארטור רופין ש"לפלאשים", זה היה הניסות אז, "אין כל קרבת דם לייהודים ולכך אין צורך להעלות אותם", שרת

הגיב אז ואמר ש"הדבר הקובל לאומיות הוא ההכרה. השאלה אם הפלאים מכירים את עצם היהודים. אם כן, אן לדחותם, גם אם הם זרים בגזעם".

זו הייתה עיה בrama היותר פרטנית וסוגיות שהייתה צריכה לפטור בצורה נקודתית. מבין שלל הבעיות הגדולות שהנהלה הייתה צריכה להתמודד איתה, הכוונה שלי לאופן חלוקת הרשויות לשל ולעשות החלטות בין גרמניה לבין פולין, מאיפה דחוף יותר להביא את היהודים, בין המעמדות השונות, בין המפלגות, בין התנועות וכן הלאה, אני בחרתי להשב בسؤال העלייה הבלטי ליגלית, שיש בה גם היתרון שהוא צריך להיאבק בה גם בחזיות הפנימית וגם בחזיות החיצונית. קודם כל, ברצוני להבהיר, שבמחצית הראשונה של שנות השלושים, ובעצם עד "ליל הבדולח" ופרסום ועדת אירוע שקרה, שני אירועים שקרו בתוך 24 שעות, העלייה הבלטי ליגלית לא הייתה כלי מאבק נגד הממשלה ונגד מדיניות ההגירה שלה, אלא חלק ממאבק פנים ציוני, שבו ביקשו המזרחי, בית"ר, החלוץ, כל תנועה אוינטראסיה, בעיקר בפולין, להגדיל את מספר החברים שלהם בעלייה כפי שידוע לנו וכפי שהוא ידוע להם גם אז, על חשבון האחרים. הנהלה הציונית הייתה מודעת לנזק שהיא כרוכת בעלייה הבלטי ליגלית, אבל מסיבות של שלום בית היא נמנעה מלהגנות את התופעה, ושרת, שניהל את המגעים עם הממשלה והוא היה חשוב להחזים שלה בעניין זהה, דרש מן הנהלה להביע עמדה גלויה נגד העלייה הבלטי ליגלית. נדרש להבין שהויכוח לא נסב על היחס לעצם התופעה, כולל גינוי אותה בהנהלה, אלא על השאלה – האם וכייד יש לבטא עמדה זו ברבים. הנהלה רצתה לשמור על מערכת יחסים תקינה עם הממשלה, ולכן היא הייתה צריכה לגנות את התופעה בפומבי: מצד שני, היא רצתה לשמור על מעמדה בעניין הציבור היהודי בארץ ובגולה, ולכן הייתה צריכה לנחות פוליה עקיפה ושקטה. שרת

דרש ועמדתו התקבלה, שהענין יוסבר גם בעיתונות, והדבר היה נחוץ לו במיוחד משום שדווקא מתוך המחנה שלו כצנלסון ובילינסון וגם שיר שהתרפרס בחתימתו של א.נ., שהוא נתן אלתרמן, קראו אז למדור "סקיצות תל-אביביות", זה היה הגלגול הראשון של "הטור השביעי". כל הגורמים הללו הציגו את הפעלה כמעשה של שיבת ציון, שצורך להלל ולשבח אותו, ושרת בעצם זה בתפקיד כפוי טוביה, שחיבר אותו לאיפוק, התרחקות מפופוליזם, ויתור על פופולריות. מודיעו הוא התנגד לעלייה הבלתי ליגלית? כי היא חזקה ליחסים עם הממשלה. הא גרמה לערעור סמכות ההנהגה הציונית מבית, ומכוון שהבריטים ניכו את מספר העולים הבלטי ליגליים ממכסות הסרטיפיקטים, היא לא הגדילה את סך כל העלייה ולמעשה פגעה בעולם בכוח שהמתינו לתורם. יתר על כן, מאז 1936, מספר הרשויות שהשלטונות ניכו בתור קנס על העלייה הבלתי ליגלית היה יותר גדול מאשר העלייה הבלתי ליגלית עצמה. וכך, העלייה הבלתי ליגלית לא רק שהיא לא הגדילה את מספר היהודים בארץ ישראל, היא גם הקטינה---

(קלטת 3, צד B)

אבל לאחר תוכנית החלוקה היא איימה לפגוע בשיתוף הפעולה עם הבריטים בשני תחומים שהיו בבעלותם של שרף באותו זמן. אחד זה הנוטרות, והשני זה מפעל חומה ומגדל. ו חמור מכל, היא סיכנה אז את מה שנחשב למטרת העל של המאבק הציוני במישור המדיני, הגשמת הרעיונות שהעלתה "ועדת פיל" בעניין הקמת מדינה יהודית בחלק הארץ-ישראל.

והנה מה אנו רואים? שעל אף הרעות החולות של העלייה הבלתי ליגאלית בשנות השלושים היא ממוקמת במקום מכובד בפנטאון המאבק

הציוני, ולמרות שהוא לא הגדילה את מספר העולים יש המאשימים את ההנאה הציונית בכך שהיא התנגדה להעללה בשלבים הראשונים, ולאחר מכן במיוחד להעללה הרויזיוניסטית, היא מנעה הצלת יהודים ערבי השואה.

תוקפי מדיניות העלייה הציונית, גם בחזיות העלייה הבלתי ליגאלית וגם בחזיות חלוקת הסרטיפיקטים בכלל מתעלמים מכך שבשנות השלישיים ובמיוחד לקראת סוף העשור, כאשר הביקוש לעלייה היה גדול עשרת מונים מההיעץ הדל של הסרטיפיקטים, עצם מעשה הברירה, הסלקציה של מועמדים לעלייה על-פי מפתח זה או אחר היה הכרחי. ובכל מקרה ועל פי כל קритריון אי-אפשר היה להיענות לכל אלה שרצו לעלות. במצבות זו העלאתו של יהודי אחד השאירה בהכרח באירופה היהודי אחר. מר גורלם של נשארים מאחור הוסיף נופך טרagi למדיניות העלייה הציונית בשנות השלישיים, אבל גיבורי העלייה ובמסגרת לא היו מודעים לו בשעתם ואין בתרגום בדיעבד זו כדי להסביר או לסייע בהסברת עמדתם.

בנקודה זו, לקראת סיום, ברצוני למקם את שרת בפולמוס "הצלחה וגואלה" שהתנהל אז בתנועה הציונית ובמקביל להידרשות לשאלת האם בפולמוס זה ניצבו מצד אחד מנהיגים שהם ניחנו בראשית הנולד, העtid והם הצלicho לתרגם את תחזיתם השחרורה על גורל העם היהודי באירופה למדיניות הצלחה, כפי שקרו לה, ומן הצד השני עמדו פלשתינו-מרכזים, כפי שהזכיר כאן הביטוי, צרי אופקים שאטמו את ליבם למצוקות העם והתחרפו בתפישת הגואלה.

העמדות ששרת הציג בענייני העליה באותו שנים מציבות אותו באופן
ברור במחנה הגאולה, ואפשר להגדיר את העמדות שלו כהתגלמות
הפלשתינו-центрניות. אני אתן ציטוט אחד מדיונים שהתנהלו סבב עניין הסכמי
ההעברה שרת מאד תמן בהם ולאחר מכן כשהיו הוויוכותים על השילומים
בשנות החמישים הוא הזכיר את הסכמי ההעברה בטור אחד המעשים
שההסתדרות הציונית עשתה בשנות השלישיים ואיפשרו במידה רבה את המשך
בניאתו של הבית הלאומי.

אמר שרת ב- 35': "הנהלת הסוכנות איננה יכולה ליטול על עצמה
תפקיד של הגנת מיעוטי היהודים בעולם כולו. זהו קונגרס ציוני, זהו
הסתדרות ציונית הבוחרת בהנהלה ציונית. הנהלה הציונית זהו מוסד הדורך
(שםו לב לעברית) ומרכז מרצו של העם היהודי לבניין ארץ-ישראל לייצירת
ישוב גדול וחפשי בארץ-ישראל. הציונות אמרה, הפטرون הוא ארץ-ישראל
והדרך היא פעולה ומעשים בשבייל ארץ-ישראל".

אין פירוש הדבר שנעלם ממנו מצבה הקודר של יהדות אירופה, אבל
בדומה למנהיגים ציוניים אחרים גם במחשבתו של שרת נעו גורלו של העם
היהודי באירופה ועתידה של ארץ-ישראל בשני מסלולים מקבילים למרחב
ובلتיהם סינכרוניים בזמן. הם חזו של מלחמה עולמית עלולה לפרוץ בעתיד הנראה
לעין, אבל חרדה שלהם הייתה מוקדמת בגורלו של היישוב היהודי
בארכ' ישראל. הם היו אחוזי תחושה שהזמן דוחק, אבל היא נבעה מניסיונות
המציאות הארץישראלית. מצבם של יהודי אירופה היה ידוע ומטריד, אבל הם
נמצאו על המסלול השני, של ציונות לא הייתה שום שליטה על המתרחש בו. יתר
על כן, לנוכח המאפיינים הכתומיים והמהותיים של המצוקה היהודית

באירופה, כפי שהיו ידועים לבני התקופה ההיא, לא בחכמתו של אחר מעשה, הפתرون שהציעה הציונות היה קטן ואיטי עד כדי סכנת איבוד הרלוונטיות. لكن המנהיגים הציוניים מידרו את ההיסטוריה לעובדות האלה בשלוש רמות שהיו מנוטקות זו מזו. ברמת הידע היה ברור להם, שהיו אז באירופה וארצאות האיסלם (זה ניסוח של וייצמן) מיליון עד שישה מיליון יהודים מיותרים. מספר גדול בהרבה מן הפתرون שהיה ביכולתה של ארץ-ישראל להציג. ברמה החזרתית, הייתי אומרת, כמי吐ス מגיסט, הם הפריכו סיסמאות על עליית 150-100 אלף יהודים בשנה והמספר הזה נתפרק על-פי הנסיבות בארץ-ישראל, יצירת רוב היהודי מהר ככל האפשר או בפרק זמן סביר לפחות. ברמה המעשית האופרטיבית, במלחינים עם השלטונות ובධונים תכליתיים הם, אותם אנשים עצם, העלו מספרים צנوعים בהרבה. עד 1935 המספר 50 אלף נחשב כפסגת השאיות, ואחריה, כשבשנה זו עלו 62 אלף יהודים, זה הפך להיות למינימום שמננו לא מוכנים לרדת.

אבל אלה ואלה, גם המספרים שהיו מעוגנים בקרקע המציאות הארץישראלית וגם המספרים החזרתיים על 150-100 אלף יהודים התגמדו בכלל מספרם העצום של היהודים במצוקה.

אפשר, הייתי אומרת, להסביר את העמדה של שרת ועמיתיו בענייני העליה בהקשר לשאלתי קודם דוקא כגילוי של נטיה אנושית להתרכז בדברים קונקריטיים ותכליתיים במקום להרים ידים ולשקוע במרה שחורה אל מול נתונים מספריים שהבהירו לכל מי שעיניו בראשו שאין כל פרופורציה בין גודל השבר באירופה לבין התroppה שמצויה ארץ-ישראל. מעינינו של שרת

התרכזו בשדה מספרים הניטנים לכימות ולהערכות ריאליות. יצירת רוב יהודי הארץ-ישראל בפרק הזמן הקצר ביותר במסגרת המוגבלות הציונית.

עכשו אנחנו מגיעים בקשר אסוציאטיבי אל הפירחה (?) המכונה בשיח הציבורי צפיפות השואה. אני מציעה, שנודה שאיש לא צפה את השואה. ברור ומובן ששם כוח דמיון אנושי לא יכול היה לצפות את ההשמדה השיטית של היהודי אירופה לפני שזו התרחשה בפועל במהלך מלחמת העולם השנייה. וכל נסיון לייחס סגולות נבואות למנהיג זה או אחר באשר לשואה, כפי שהוא התרחש בעליל איינו בגדר הענקת ציון לשבח אלא אולי עלול לגובל בהטלה דופי.

המנהיגים הציוניים נבדלו זה מזה לא בכוח הנבואה על גורלם של היהודי אירופה ולא בתעוזת הצעותיהם לפטרון הבעיה אלא במידה האחראית הביצועית. שהרי מה ההבדל נוכח המצוקה וקצב ההתקפות של האירועים, בין ההצעות של וייצמן להעלות 100 אלף יהודים בשנה במשך 20 שנה, לבין (עכשו) אני רוצה שתתנו לי צל"ש. אני מרצה 23 דקות ואני פעם ראשונה מזכירה) אלו של בן-גוריון בדבר העלות 100 אלף יהודים בשנה במשך 15 שנים, לבין ההתבטאות של זיבוטינסקי להעלות מיליון יהודים ב – 10 שנים. המתמטיקה היא אותה מתמטיקה.

תשימו לב, שרת יהיה מופקד על מדיניות העליה ברמת הביצוע ולא הסיסמאות לא השתתף במשחק המספרים התיאורטיים. הוא הבין שמציאות פטרון למצוקת היהודים באירופה בשלבי שנות השלושים היה מעל ככוח של הציונות. הוא היה מופקד, ואם לומר יותר דיוק, הוא היה בין אלה שמופקדים

על ניהול של מרוץ כפול נגד הזמן. אנחנו בשנות השלישיים. האחד היה במסלול הארץישראלי שם הציונות רצתה להקים מדינה יהודית. השני, במסלול האירופי - מרוץ על גורלם של היהודים.

בסיומו של העשור היה ברור שהציונות נחלה תבוסה בשני המסלולים גם יחד. במסלול האירופי זאת הייתה התבוסה בלתי הפיכה, במסלול הארץישראלי היא הייתה זמנית ותוקנה לאחר כ- 10 שנים עם הקמת המדינה. כאשר שרת כהן בראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, הסתדרות הציונית הוא היה מופקד על ביצוע מדיניות העליה בשלב שבו היא הייתה בראש ובראשונה אמצעי להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל והסתדרות הציונית עדין לא ראתה עצמה מופקדת על גורלו של כלל ישראל. זכרו את הцитוט מ- 1935? בזמן שרת כהן כשר החוץ הראשון של מדינת ישראל כבר החליפו העליה והמדינה תפקידים בין אמצעים למטרה. המדינה שב עבר הייתה מטרת אמורה הייתה עתה, לאחר שהוקמה, להיות אמצעי לקיבוץ גלויות,(Clomar), לעליה. זאת ועוד, שלא קודם לכן, הסתדרות הציונית, מדינת ישראל ראתה עצמה אחראית לגורלם של כל היהודים אשר הם.

עמדותיה של מדינת ישראל בעניין העליה והאחריות לכל ישראל עוצבו במידה רבה על סמך החקיקים שהיא הפיקה ממצב חוסר האונים שבו היו נתוניים הן הציונות והן העם היהודי כולם בשנות השלישיים ועל אחת כמה וכמה בתקופת השואה.

כל אלה הם כבר נושאים להרצאות אחרות, שחלקם הושמעו וחלקם עוד יושמעו במהלך יום העיון זה.